

СПІВВІДНОШЕННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

CORRELATION GLOBAL AND NATIONAL LEGAL REGULATION

Матяшовська Р.Ю., к.ю.н.,

доцент кафедри теорії та філософії права, конституційного та міжнародного права

*Інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

Статтю присвячено аналізу взаємодії та домінування національного та глобального у правовому регулюванні. Вказано, що глобалізація первинно виникла як реакція на економічну взаємодію держав у сфері торгівлі. Проте нині вона охоплює набагато ширші сфери, не оминаючи політичного, правового, управлінського, культурно-економічного складників.

Констатовано, що сьогодні можна вказати, що національні держави віддають частину свого суверенітету та повноти влади добровільно міжнародним інституціям. Особливістю є те, що передача повноважень відбувається заради загального добробуту, захисту прав і свобод людини, демократизації суспільства.

Теоретично базуючись на суверенітеті нації, міжнародне право дедалі більше спрямоване на згортання суверенітету національної держави. Для прикладу, судді національних судів покликані виносити рішення, що не суперечить інтересам країни. Члени міжнародних судів і трибуналів переглядають рішення національних судів.

Також глобалізація державно-політичного устрою відбувається через створення та приєднання до єдиних міжнародних еталонів і стандартів. Держави намагаються уніфікувати свої норми із загальноприйнятими, апробованими світовим співтовариством правилами поведінки заради досягнення глобальної мети. Прикладом можуть бути розроблені та погоджені на загальному рівні цілі. Серед останніх Цілі сталого розвитку 2030.

Проте, незважаючи на існування наднаціональних органів і тенденцію до втрати державами суверенітету, вказувати про активну правову глобалізацію чи про суттєвий прогрес у створенні єдиної глобальної держави або права ми поки що не можемо. Вказане можна продемонструвати через дієвість конституційних норм. Вони визначають, наскільки міжнародне право імплементується в національне право.

Доведено, що на сучасному етапі розвитку правової державності, правової системи утверджується дія двох протилежних правових векторів. З одного боку, держава віддає частину своїх суверенних прав у політичній, гуманітарній, економічній та ідеологічній сферах заради формування єдиної глобальної системи норм, публічного глобального правопорядку. З іншого боку, така передача відбувається суто добровільно, відповідно до встановлених національним конституційним правом вимог.

Ключові слова: глобалізація, правова глобалізація, правове регулювання, суверенітет, національне право.

The article is devoted to the analysis of interaction and dominance of national and global in legal regulation. It is pointed out that globalization initially arose as a reaction to economic cooperation between states in the field of trade. However, today it covers much wider areas without avoiding the political, legal, managerial, cultural and economic components.

It is stated that today it can be stated that nation-states give part of their sovereignty and fullness of power voluntarily to international institutions. The peculiarity is that the transfer of power is for the common good, protection of human rights and freedoms, democratization of society.

Theoretically, based on the sovereignty of the nation-state, international law is increasingly aimed at curtailing the sovereignty of the nation-state. For example, judges of national courts are called upon to make decisions that are not contrary to the interests of the country. Members of international courts and tribunals review the decisions of national courts.

Also, the globalization of the political system occurs through the creation and accession to common international standards and standards. States are trying to unify their norms with the generally accepted rules of conduct approved by the world community in order to achieve a global goal. By way of example, general goals can be developed and agreed upon. Among the latest 2030 Sustainable Development Goals. Among the latter are the 2030 Sustainable Development Goals.

However, despite the existence of supranational bodies and the tendency for states to lose their sovereignty, we cannot yet point to active legal globalization or significant progress in the creation of a single global state or law. This can be demonstrated through the effectiveness of constitutional norms. They determine the extent to which international law is implemented into national law.

It is proved that at the present stage of development of legal statehood, legal system the action of two opposite legal vectors is confirmed. On the one hand, the state gives part of its sovereign rights in the political, humanitarian, economic and ideological spheres for the formation of a single global system of norms, public global law and order. On the other hand, such transfer is exclusively voluntary, in accordance with the requirements established by national constitutional law.

Key words: globalization, legal globalization, legal regulation, sovereignty, national law.

Постановка проблеми. Глобалізація (англ. globalization) – це процес всесвітньої політичної, культурної та економічної інтеграції, тобто взаємне розширення, пристосування та об'єднання «чого-небудь» у єдине ціле [1, с. 193]. Глобалізація первинно виникла як реакція на економічну взаємодію держав у сфері торгівлі. Проте нині вона охоплює набагато ширші сфери, не оминаючи політичного, правового, управлінського, культурно-економічного складників.

Як вказує І. Жаровська, «сучасний етап демократичних перетворень в Україні характеризується загостренням політичних і соціальних суперечностей» [2, с. 242]. Наукові погляди на тенденції подальшого розвитку правової реальності різняться залежно від того, яке праворозуміння, понятійно-категоріальний апарат та аргументи взяті авторами до уваги. Одна з груп науковців мотивує тенденцію єдиного співтовариства, інша – вказує на пре-

рогativity національної системи правового регулювання. Такі розбіжності потребують додаткового комплексного аналізу.

Стан дослідження. Питаннями глобалізації займався багато дослідників – як вітчизняних, так і зарубіжних, зокрема: М. Арчер, П. Бергер, А. Васильєв, А. Гідденс, Г. Ігнатенко, І. Жаровська, І. Лукашук, Р. Міюллерсон, М. Олброу, О. Петришин, Є. Усенко, Л. Фрідман, С. Гантінгтон та інші. Проте нині все ж потребує синергетичного аналізу проблематика взаємодії національного та глобального, оскільки нині неможливо передбачити вектор розвитку правового регулювання та унормування суспільної реальності.

Виклад основних положень. Глобалізація або принаймні інтернаціоналізм є предметом наукової дискусії із середини XVIII ст. Німецький філософ Іммануель Кант писав про «розвиток універсальної спільноти з космопо-

літичними правами» [3]. Наш сучасник Френсіс Фукуяма писав у відомій книзі «Кінець історії» про глобалізацію як «відцентрову силу, що підштовхує до об'єднання світу завдяки національній суверенній силі, розвиток універсальної однорідної держави, де задовольняються всі потреби людини». Фукуяма також описав вплив глобалізації як «сигнал смерті для національних держав» [4]. Надалі в іноземній літературі також пропонується відійти від національного суверенітету та розуміти глобалізацію через організований світовий устрій.

Як указує М. Пендлетон, «глобалізація – це сучасна тенденція для людей, корпорацій та установ, щоб вийти за межі обмежень нації або цивілізації, до участі та ідентифікації, сертифікації зі світовим співтовариством. Це розширення набуває форми торгівлі, інвестицій, комунікацій, культури, спорту, спорідненості громадян, закону та інших контактів. Є схильна віра в право та обов'язок брати участь й ідентифікувати себе за межами своєї нації чи цивілізації. Це пов'язано зі свідомим або несвідомим скептицизмом щодо націоналізму, який веде до відмови від патріотизму як такого. Загалом, вона прагне до створення фундаменту на політичну основу для одного світу [5, с. 6].

Розглянемо ситуацію, яка склалася щодо сучасних тенденцій взаємодії глобального та національного. Сьогодні можна вказати, що національні держави віддають частину свого суверенітету та повноти влади добровільно міжнародним інституціям. Особливістю є те, що передача повноважень відбувається заради загального добробуту, захисту прав і свобод людини, демократизації суспільства.

Теоретично базуючись на суверенітеті нації, міжнародне право дедалі більше спрямоване на згортання суверенітету національної держави. Для прикладу, судді національних судів покликани виносити рішення, що не суперечить інтересам країни. Члени міжнародних судів і трибуналів переглядають рішення національних судів.

Як указує О. Сидоренко, «прикладом впливу глобалізації на правову систему держави є ухвалення 4 листопада 1950 р. в Римі десятима державами-членами Ради Європи (Бельгія, Великобританія, Німеччина, Данія, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія та Франція) Конвенції про захист прав людини й основних свобод і створення з метою забезпечення зобов'язань за Конвенцією 21 січня 1959 р. Європейського суду з прав людини для розгляду скарг про порушення цієї Конвенції. Ратифікація Європейської конвенції дозволяє всім особам, які перебувають під її юрисдикцією, звертатися до Європейського Суду, якщо вони вважають свої права порушеними. Це стосується і громадян України, що підтверджується ст. 55 Конституції України. Практика ЄСПЛ і функціонування європейської системи захисту прав людини наклали відбиток на підходи до розв'язання гострих проблем, що стоять перед суспільством» [6].

Також глобалізація державно-політичного устрою відбувається через створення та приєднання до єдиних міжнародних еталонів і стандартів. Міжнародно-правові стандарти – це міжнародно-правові норми та принципи, що закріплюють стандартизовані правила поведінки суб'єктів міжнародного права в тих або інших сферах міждержавної співпраці. Вони встановлюють певні нормативні вимоги, дотримуватися яких повинні всі держави [7, с. 344–345]. Держави намагаються уніфікувати свої норми із загальноприйнятими, апробованими світовим співтовариством правилами поведінки заради досягнення глобальної мети. Прикладом можуть бути розроблені та погоджені на загальному рівні цілі.

Серед останніх – Цілі сталого розвитку 2030. Ідея Цілей сталого розвитку зародилася на Конференції Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку, що проходила в Ріо-де-Жанейро у 2012 році. Головне завдання полягало у виробленні комплексу цілей, спрямованих на розв'язання нагальних екологічних, політичних та економічних проблем, що постали перед нашим світом. Цілі сформулювали вимірювані, погоджені на світовому рівні завдання щодо боротьби з крайньою бідністю та голодом, профілактики смертельно небезпечних хвороб, забезпечення початкової освіти для всіх дітей, а також інших пріоритетів у царині розвитку.

Можлива глобалізація окремо і в сфері кримінального судочинства. «Сьогодні відомі такі інституційні моделі установи, формування, правового регулювання, організації та діяльності органів міжнародного кримінального правосуддя: 1) міжнародні кримінальні трибунали *ad hoc*, створювані Радою Безпеки ООН як допоміжні органи; 2) змішані (гібридні) трибунали (суди) двох видів: (а) створювані відповідно або на основі договорів держав з ООН і (2) сформовані тимчасовими адміністраціями ООН на територіях держав, де проводяться миротворчі операції; 3) національні суди, до юрисдикції яких віднесено розгляд справ про міжнародні злочини за участю міжнародних суддів та інших учасників кримінального судочинства; 4) Міжнародний кримінальний суд» [8] Вказане дає можливість констатувати, що нині основна політична та юридична концепція нації розвивається в напрямі до поняття не суверенних, взаємозалежних держав.

Проте, незважаючи на існування наднаціональних органів і тенденцію до втрати державами суверенітету, вказувати про активну правову глобалізацію чи про суттєвий прогрес у створенні єдиної глобальної держави чи права ми поки що не можемо.

Вказане можна продемонструвати через дієвість конституційних норм. Вони визначають міру імплементації міжнародно-правових норм у національне право.

Звернімося до досвіду України. По-перше, до конституційно-правового регулювання віднесено тільки певну категорію міжнародних договорів, а саме ті, що ратифіковані Верховною Радою України, відтак поза увагою залишаються міжнародні договори, які не потребують ратифікації, звичаєве міжнародне право та загальноприйняті стандарти й принципи міжнародного права, рішення, висновки, рекомендації міжнародних організацій та органів, враховуючи й практику міжнародних судових інституцій. Правовою обмовкою в цьому контексті виступає те, що в ст. 18 Конституції України задекларовано: «Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства та загальнознавими принципами і нормами міжнародного права».

По-друге, із контексту конституційних положень випливає те, що міжнародні договори, ратифіковані Україною, становлять частину національного законодавства, правдоподібно, на рівні звичайного закону [9].

Отож у загальному **висновку** можна констатувати, що на сучасному етапі розвитку правової державності, правової системи утверджується дія двох протилежних правових векторів. З одного боку, держава віддає частину своїх суверенних прав у політичній, гуманітарній, економічній та ідеологічній сферах заради формування єдиної глобальної системи норм, публічного глобального правопорядку. З іншого боку, така передача відбувається суто добровільно, відповідно до встановлених національним конституційним правом вимог.

ЛІТЕРАТУРА

1. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. / уклад. В.В. Яременко, О.М. Сліпущко. Київ : АКОНІТ, 1998. Т. 2. 1998. 912 с.
2. Жаровська І.М. Генезис ідеї відкритості влади. *Форум права*. 2009. Вип. 3. С. 242–246.

3. Kant I. Etithcs. URL: https://archive.org/stream/in.ernet.dli.2015.503259/2015.503259.original-sanskrit_djvu.txt.
4. Fukuyama F. End of History. URL: <https://tr.uow.edu.au/uow/file/c1e8a018-b551-452a-94c1-f681ed92a4c5/1/fukuyama-1989-1-18.pdf>.
5. Pendleton Michael D. A New Human Right – the Right to Globalization Fordham International Law Journal. 1998. Vol. 22. Issue 5. Article 6. P. 41–46.
6. Сидоренко О.О. Правова система України в контексті глобалізації *Теорія і практика правознавства*. 2016. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_6.
7. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. 560 с.
8. Волеводз А.Г., Волеводз В.А. Современная система международной уголовной юстиции : хрестоматия. Москва : Изд-во «Юрлитинформ», 2009. 359 с.
9. Opinion on the Constitution of Ukraine, Strasbourg, 11 March 1997, CDL-INF(97)2. URL: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF\(1997\)002-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-INF(1997)002-e).